

A BALATON RÉGIÓ FEJLETTSÉGÉT MEGHATÁROZÓ VÁLTOZÓKNAK ÉS A TELEPÜLÉSI SZAKEMBEREK VÉLEMÉNYÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

(Comparing Analysis of the Determining Variables of Balaton-Region Development and the Opinion of Settlement Specialists)

MARTON ISTVÁN

Kulcsszavak:

fejlettség-fejlesztés súlyozás preferencia sorrend

A tanulmányt megalapozó kutatás egy speciális adottságokkal rendelkező turisztikai régióban (Balaton régió) folyt. A Balaton Közép-Európa legnagyobb, és egyben legsekélyebb édesvízi tava, amely körül a 19. század végétől kezdve jelentős turisztikai aktivitás figyelhető meg. A turizmus egyenlőtlen elterjedése következtében a Balaton régióban a területi egyenlőtlenségek sajátos módon alakultak ki. Mindamellet, hogy a fejlettségbeli különbségek általában a nagyobb és a kisebb lélekszámú települések között jelentkeznek, a Balaton régióban a területi egyenlőtlenségek döntően nem a településmérettel vannak összhangban. A régió településeinek fejlettségét sokkal inkább a Balaton-parthoz való közelség határozza meg.

A kutatás előzményei, célja

A fejlett és fejletlen területek jelenléte a gazdasági térben, a társadalom és gazdaság térbeli tagolódása mindinkább előtérbe került az elmúlt évtizedekben (Nemes Nagy 2005). A jelentős regionális változások világszerte, így természetesen hazánkban is, területileg élesen megjelenő társadalmi és gazdasági különbségek átrétegződését, felerősödését hozták magukkal. A területi fejlődés egyenlőtlenségei folytán jelentős különbségek alakultak ki nemcsak a régiók között, de a régiókon belül is. Bár az európai uniós csatlakozásunkkal ezeknek a területi különbségeknek a csökkentésére felhasználható fejlesztési forrásaink a többszörösére növekedtek, a Balaton régióban a források szűkösségéből adódóan nem lehet mindent egyszerre és azonos mértékben fejleszteni. Amennyiben a rendelkezésre álló erőforrásokat szétaprózva használjuk fel, csak kismértékű javulás válna lehetővé mindenütt, amivel csak a jelenlegi (áldatlan) állapotokat lehetne konzerválni. Mindezek okán ki kell választani egy olyan prioritási sorrendet, melyben a helyi szakemberek véleményét is figyelembe kell venni. A tanulmány elemzései azt mutatják, hogy a települési szakemberek (polgármesterek, jegyzők) fejlesztési prioritási sorrendje és a meg-lévő, statisztikailag mérhető adottságok színvonala számos esetben eltér egymástól. Mindezeket átgondolva, a regionális tervezésnél figyelmet kell szentelni azoknak a területeknek a fejlesztésére, amelyek a településeken dolgozó szakemberek véleménye

szerint az átlagosnál nagyobb szerepet játszanak a település életében, de a statisztikailag mérhető teljesítményük elmarad a többi átlagától.

A Balaton térség vizsgálatakor szem előtt kell tartani, hogy a régió sem a regionális, sem a megyehatárokhoz nem illeszkedik, de még statisztikai kistérségekkel sem fedhető le. A 13 érintett kistérség közül csupán a balatonfüredi, balatonalmádi és a fonyódi helyezkedik el teljes területével a régióon belül, az ajkai és a zalaszentgróti kistérségből csupán egy-egy települést soroltak az üdülőkörzethez, tehát az elemzéseket mindenképpen települési szintű alapadatok felhasználásával készíthetjük. A területi, statisztikai adatokkal végzett elemzések azonban, bármilyen pontos alapadatokra támaszkodó mutatórendszerekkel dolgoznak is, nem képesek figyelembe venni a területi sajátosságokat, és ebből kifolyólag elfedhetnek fontos eredményeket. Az eredmények pontosítása érdekében tehát a statisztikai módszerekkel előállított változók közé, a települési szakemberek véleményének figyelembevételével kialakított, az adott térségi jellemzők által meghatározott változók bevonása szükséges. A vizsgált települések sajátos adottságait legjobban ismerők így egy átgondolt és célirányos rendszerben segíthetik a területi vizsgálatokat.

A kutatás módszertana

A tanulmány elemzése a 2000. évi CXII. törvényben (Balaton törvény) lehatárolt településkörre vonatkoznak: a térséghez 164 település tartozik, melyek összefüggő területet alkotnak a Balaton körül Somogy, Veszprém és Zala megye határán. A törvényben meghatározottak szerint 52 partközeli és 112 további település található a Balaton régióban.

Komplex Fejlettségi Mutató (KFM)

A vizsgálathoz a Balaton régió településszintű adatai (KSH, T-STAR) álltak rendelkezésre 2002. év végére vonatkozólag. Az elemzésbe összesen 36 változó került be (1. táblázat). A vizsgált változók egyrészt a települések gazdasági fejlettségét jellemezték, és hasonlóak voltak a 24/2001. (IV. 20.) OGY. határozatban szereplő, a területfejlesztés kedvezményezett térségeinek lehatárolásához használt mutatókhoz. Másrészt a T-STAR adatbázisból lettek kiválasztva olyan változók, amelyek az adott település turisztikai forgalmát mutatták. Véleményünk szerint a Balaton régió speciális helyzetéből adódóan a különböző statisztikai mutatók nem egyforma fontosságúak a térségben, ezért azokat egy komplex mutató megalkotásánál különböző súllyal kell figyelembe venni. A súlyértékek kialakításánál a régió településein dolgozó szakemberek véleményét tartottuk elsődlegesnek, mivel ők rendelkeznek a legpontosabb információkkal mindazon sajátosságról, amelyek meghatározhatják az egyes mutatók szerepét. *A szakemberek véleményének felmérése során azt vizsgáltuk, hogy a Balaton régió településeinek irányító testülete (polgármesterek, jegyzők, körjegyzők, és ahol volt, a turizmus koordinálásáért felelős személy) véleménye szerint az 1. táblázatban meghatározott turisztikai és gazdaságfejlettségi mutatók*

milyen mértékben játszanak szerepet településük életében. A turisztikai és gazdaságfejlettségi mutatók 1-5-ig terjedő skálán kerültek értékelésre a kérdőívet kitöltőkkel. Az 5-ös érték jelentette, hogy az adott változó kiemelt fontosságú a Balaton régió településeinek életében, értelemszerűen az 1-es értéket azok a változók kapták, amelyek a legkisebb szereppel bírnak. A településenként és változónként kapott súlyértékeket aszerint átlagoltuk, hogy a súlyszámot a Balaton régió melyik övezetében (partközeli vagy további) elhelyezkedő település szakemberei adták. Eredményként mind a 36 változóhoz hozzá tudtuk rendelni egy, a települési szakemberek által szolgáltatott súlyértéket.

A statisztikai adatok és a kérdőíves kutatásból származó súlyszámok segítségével Komplex Fejlettségi Mutatót (KFM) számoltunk. A KFM-értéket mind gazdaságfejlettségi, mind turisztikai tekintetben kiszámoltuk a Balaton régió összes (164) településére vonatkozóan, majd ezt követően elemeztük a településcsoportok egymáshoz viszonyított fejlettségét e mutató értékei alapján. A rendelkezésre álló adatok (a változók) nem azonos nagyságrendűek és mértékegységűek, ezért először egy skála-összehangoló transzformációt végeztünk el, hogy az adatokat együttesen lehessen kezelni (Molnár 2001). Azon változók esetében, ahol a változók magas értékei negatív irányban befolyásolták az adott település fejlettségét (elvándorlás, halálozási ráta, 60 éven felüliek aránya), a változó reciprokával szoroztuk be az egyenletet.

A Komplex Fejlettségi Mutató kiszámításához az alábbi képletet használtuk:

$$\text{KFM} = \frac{\sum \frac{(X_i - X_{\min})}{T_x} \cdot S_i}{S_{\text{össz}}}$$

Ahol :

KFM = az adott település Komplex Fejlettségi Mutatója,

$X_{\min}$ = adott x változó minimális értéke a települések között,

X_i = adott x változó az adott településen,

T_x = adott mutató terjedelme (a legnagyobb és a legkisebb értékkel rendelkező település közötti különbség).

S_i = adott x változó súlyértéke

$S_{\text{össz}}$ = a súlyok összértéke az adott övezetben

Ezen eljárás során minden változó azonos (0-1-ig terjedő) mérőskálán jelenik meg, így elvégezhető az összehasonlító elemzés. A gazdaságfejlettséghez kapcsolódó 17 és a turizmushoz kapcsolódó 19 érték számtani átlagát véve kaptuk meg a településenkénti két Komplex Fejlettségi Mutatót, egyet gazdaságfejlettségi és egyet turisztikai vonatkozásban. A továbbiakban ennek a komplex mutatónak a segítségével elemezzük a Balaton régió településeit.

Eredmények

A térségi szakemberek véleményének elemzése

A partközeli településeken, mind a gazdaságfejlettségi, mind pedig a turisztikai változókhoz rendelt súlyértékek (a változók fontossága) meghaladják a további települések súlyértékeit. Míg a partközeli településeken a gazdaságfejlettségi és a turizmushoz kapcsolódó változók közel azonos arányban kaptak szerepet, addig a további településeken a turisztikai változók jóval kevésbé hangsúlyosak, mint a fejlettségi szintet meghatározók (1. táblázat). A legfontosabb vizsgált tényezők közül a partközeli településeken a legmagasabb értékkel a csatornahálózat hossza (4,47) és a közüzemi vízvezetékbe bekapcsolt lakások szerepelnek (4,33). A legkevésbé hangsúlyos változók a munkanélküliséghez kapcsolódók; a munkanélküliek aránya (3,33), tartós munkanélküliek aránya (3,07). A partközeli települések turisztikai változói között a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma (4,13) és a tartózkodási idő (4,13) a legfontosabb. A legalacsonyabb súlyértékek a falusi turizmushoz köthetőek, mind a tartózkodási idő (2,13), mind pedig a szállásférőhelyek száma (1,93) alacsony értéket kapott.

A további települések esetében, a gazdaságfejlettségi mutatók közül, a közüzemi vízvezetékbe bekapcsolt lakások (4,33) arányán túl, fontosnak találták a 60 évnél idősebb népesség arányát (3,67), és a települések átlagos lélekszámát (3,67) (előrege-dés, elvándorlás!). A turisztikai mutatók jellemzően alacsonyabb értékkel szerepeltek a további településeken. Alig meghaladva a 2-es értéket az összes kereskedelmi szállásférőhely (2,05) és a külföldi vendégéjszakák (2,19) szerepeltek az élen. Legalacsonyabb értékeket a szállodai vendégéjszakák (1,62) és szállásférőhelyek (1,81) kaptak.

1. TÁBLÁZAT

*A gazdaságfejlettségi és turisztikai elemzéshez felhasznált változók, a hozzájuk tartozó súlyértékek és Komplex Fejlettségi Mutatók
(Variables Used for Economy Development and Turistical Analysis, Their Weighted Values and the Komplex Development Indexes)*

Gazdaságfejlettségi változók	Súly		KFM	
	partközeli	további	partközeli	további
Működő gazdasági szervezetek száma	3,33	2,67	0,548	0,284
Szja.- alapot képző jövedelem	3,93	3,1	0,526	0,326
Közüzemi vízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások	4,33	4,33	0,721	0,704
Csatornahálózat hossza	4,47	3,19	0,278	0,090
Vezetékes gázellátásba bekapcsolt háztartások száma	3,87	3,52	0,837	0,401
Vendégéjszakák száma	4,33	2,24	0,169	0,008
Kiskereskedelmi boltok száma	3,6	3,1	0,107	0,034
Távbeszélők száma	3,93	3,38	0,420	0,245
3-X szobás lakások száma	3,73	2,95	0,657	0,361

1. TÁBLÁZAT folytatása

Gazdaságfejlettségi változók	Súly		KFM	
	partközeli	további	partközeli	további
Személygépkocsik száma	3,53	3,33	0,296	0,168
Betelepülők száma	3,13	3	0,150	0,105
Elvándorlók száma			0,076	0,084
60 évnél idősebb népesség	3,67	3,67	0,406	0,208
A települések átlagos lélekszáma	3,67	3,67	0,428	0,206
Halálozási ráta	3	3,19	0,866	0,772
Munkanélküliek száma	3,33	2,95	0,131	0,312
Tartós (180 napon túli) munkanélküliek száma	3,07	2,81	0,025	0,132
<i>Turisztikai változók</i>	<i>partközeli</i>	<i>további</i>	<i>partközeli</i>	<i>további</i>
Összes kereskedelmi szálláshely szállásférőhelyeinek száma	4,13	2,05	0,150	0,009
Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken	4,33	1,9	0,210	0,011
Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken	3,8	1,95	0,202	0,121
Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken	4	1,95	0,285	0,023
Szállodák szállásférőhelyeinek száma	3,53	1,81	0,157	0,011
Vendégéjszakák száma a szállodákban	3,53	1,62	0,074	0,006
Külföldi vendégéjszakák száma a szállodákban	3,07	1,67	0,056	0,005
Átlagos tartózkodási idő szállodákban	3,53	1,67	0,190	0,019
Vendégéjszakák száma egyéb szálláshelyeken (panziók, tur.száll., kemp., üdülőh.)	3,87	2,05	0,106	0,003
Külföldi vendégéjszakák száma egyéb szálláshelyeken	3,93	2,19	0,110	0,004
Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken	4,13	2,05	0,159	0,027
Magán szállásadás férőhelyeinek száma	3,87	2,19	0,128	0,010
Vendégéjszakák a magánszállásadásban	4	2,1	0,209	0,029
Külföldi vendégéjszakák a magánszállásadásban	3,67	2,1	0,223	0,027
Átlagos tartózkodási idő a magánszálláshelyeken	3,87	2,05	0,097	0,114
Falusi szállásadás férőhelyeinek száma	1,93	2	0,068	0,059
Vendégéjszakák a falusi szállásadásban	2,13	1,95	0,017	0,028
Külföldi vendégéjszakák a falusi szállásadásban	1,87	1,9	0,014	0,015
Átlagos tartózkodási idő a falusi szállásadásban	2,13	2	0,037	0,113

Forrás: Saját számítás.

A helyi szereplők véleményének és a statisztikailag mérhető eredmények összehasonlító vizsgálata

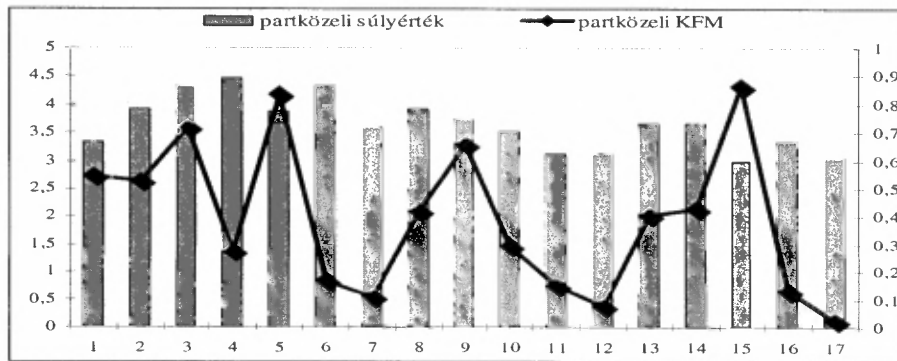
A következőkben együtt vizsgáljuk a területi szereplők által szolgáltatott információkból (a változókhoz rendelt súlyérték), és a Balaton régió településeinek statisztikai elemzéséből (Komplex Fejlettségi Mutató) származó adatokat. Arra keressük a választ, hogy a helyi szereplők fejlesztési prioritási sorrendje és a meglévő statisztikailag mérhető adottságok milyen összefüggésben állnak egymással. Az oszlopok jelzik az adott változó települési szakemberek által szolgáltatott súlyértékeinek átlagát, és kék színnel jelöltük az adott változóhoz tartozó települési komplex mutató átlagos értékeit.

Partközeli települések gazdaságfejlettségi vizsgálata

A gazdaságfejlettséget meghatározó változók súlyátlagának értéke 3,65, a települések gazdaságfejlettségét meghatározó komplex mutató értékének átlaga 0,39 volt a Balaton régió partközeli településein. Az alábbiakban látható, hogy a partközeli településeken az átlagnál magasabb súllyal rendelkező (ebből következően a település gazdaságfejlettségét az átlagnál nagyobb mértékben befolyásoló) változókhoz milyen statisztikailag mérhető teljesítmény tartozik.

1. ÁBRA

A 17 gazdaságfejlettségi változóhoz kapcsolódó súlyérték, és a változók átlagos KFM értéke a Balaton régió partközeli településein
(Weighted Values of the 17 Economy Development Variables and Their Average KFM Indexes on the Inshore Settlements of Balaton Region)

Forrás: Saját számítás.

A partközeli településeken, a települési szakemberek véleménye szerint, az átlagnál fontosabb a 17 kiválasztott mutató közül:

- 2. 1 állandó lakosra jutó szja.- alapot képző jövedelem (3,93),
- 3. Közüzemi vízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 1000 lakásra (4,33),

- 4. 1 km vízvezetékre jutó csatornahálózat hossza (4,47),
- 5. Vezetékes gázellátásba bekapcsolt háztartások száma a lakásállomány százalékában (3,87),
- 6. 1000 lakosra jutó vendégéjszakák száma (4,33),
- 8. 1000 lakosra jutó távbeszélők száma (3,93),
- 9. Utóbbi 10 évben épített 3-X szobás lakások aránya (3,73).

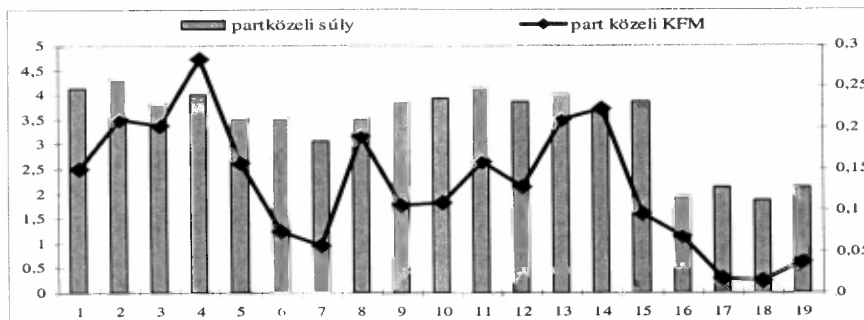
Ha megvizsgáljuk az átlagosnál nagyobb fontossággal bíró változókhoz tartozó KFM-értékeket, arra a következtetésre jutunk, hogy a 4. (0,27) és a 6. (0,17) esetben a statisztikailag mérhető eredmények átlag alattiak, pedig az adott változó a területi szakemberek véleménye szerint az átlagosnál nagyobb szerepet játszik a település életében. A szakemberek véleményének és a statisztikai adatoknak az összevetéséből az derül ki, hogy a Balaton régió partközeli településein a csatornahálózat hosszának és a vendégéjszakák számának a növelése a két legfontosabb fejlesztési prioritás.

Partközeli települések turisztikai vizsgálata

Jelen esetben is azt vizsgáltuk, hogy az egyes – turizmushoz kapcsolódó – változóknak mekkora fontosságot tulajdonítanak a települési szakemberek, és milyen a változókhoz kapcsolódó mérhető statisztikai eredmény. A 2. ábrán is oszlopok jelzik az adott változó települési szakemberek által szolgáltatott súlyértékeinek (fontosságának) átlagát, és kék színnel jelöltük az adott változóhoz tartozó települési komplex mutató átlagos értékeit. A partközeli települések turisztikai változóinak súlyátlaga 3,43 volt, a települések átlagos turisztikai Komplex Fejlettségi Mutatója pedig 0,13.

2. ÁBRA

A 19 turisztikai változóhoz kapcsolódó súlyérték és a változók átlagos KFM-értéke a Balaton régió partközeli településein
(Weighted Values of the 17 Turistical Variables and Their Average Complex Development Indexes on the Inshore Settlements of Balaton Region)

Forrás: Saját számítás.

A partközeli településeken az alábbi változókat tartották az átlagosnál fontosabbnak a települési szakemberek:

- 1. Összes kereskedelmi szálláshely szállásférőhelyeinek száma (4,13),
- 2. Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (4,33),
- 3. Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken (3,8),
- 4. Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (4),
- 5. Szállodák szállásférőhelyeinek száma (3,53),
- 6. Vendégéjszakák száma a szállodákban (3,53),
- 8. Átlagos tartózkodási idő a szállodákban (3,53),
- 9. Vendégéjszakák száma egyéb szálláshelyeken (panziók, turistaszállások, kempingek, üdülőkázak) (3,87),
- 10. Külföldi vendégéjszakák száma egyéb szálláshelyeken (3,93),
- 11. Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken (4,13),
- 12. Magánszállásadás férőhelyeinek száma (3,87),
- 13. Vendégéjszakák a magánszállásadásban (4),
- 14. Külföldi vendégéjszakák a magánszállásadásban (3,67),
- 15. Átlagos tartózkodási idő a magánszálláshelyeken (3,87).

A nagyszámú, az átlagot meghaladó változó oka, hogy a partközeli településeken nagyon kismértékű a falusi turizmus (jogszabályi és adottsági korlátokból következően), és ez jelentősen csökkenti az átlagot, így a többi változó meghaladja azt.

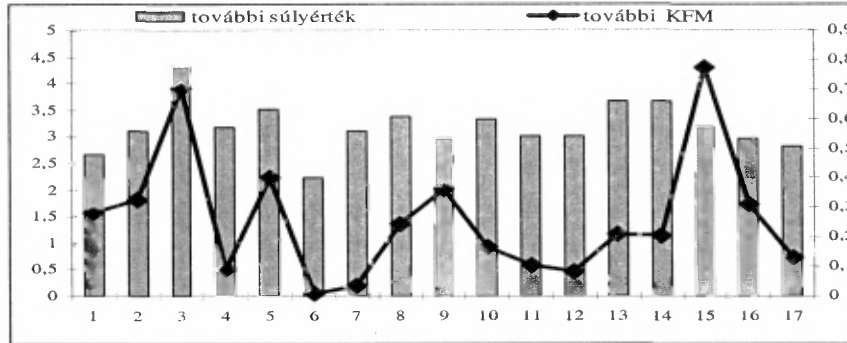
Ha a turisztikai változók esetében is megvizsgáljuk az átlagosnál nagyobb fontossággal bíró változókhoz tartozó KFM-értékeket, arra a következtetésre jutunk, hogy a 6. (0,073), 9. (0,1), 10. (0,11), 12. (0,128), és 15. (0,096) esetben a statisztikailag mérhető eredmények átlag alattiak, azon változók esetében, amelyeknek a területi szakemberek az átlagosnál nagyobb szerepet tulajdonítanak a település életében. A szakemberek véleményének és a statisztikai adatoknak az összevetéséből az derül ki, hogy a fő feladat a szállodai vendégéjszakák számának növelése. Továbbá még mindig jelentős szerepet tulajdonítanak az egyre inkább teret veszítő magánszállásadásnak (magas súlyértékek, alacsony valós teljesítmény).

További települések gazdaságfejlettségi vizsgálata

3. ÁBRA

A 17 gazdaságfejlettségi változóhoz kapcsolódó súlyérték és a változók átlagos KFM-értéke a Balaton régió további településein
(Weighted Values of the 17 Economy Development Variables and Their Average Complex Development Indexes on the Other Settlements of Balaton Region)

Forrás: Saját számítás.

A 3. ábrán hasonlóan az előbbihez a további települések helyi szereplőinek fontossági sorrendjét vetjük össze az adottságok statisztikailag mérhető eredményeivel. A további települések gazdaságfejlettséget meghatározó változóinak súlyátlaga 3,18 volt, a települések gazdaságfejlettségét meghatározó komplex mutató értékének átlaga pedig 0,26. A partközeli településeken a települési szakemberek véleménye szerint az átlagnál fontosabb a 17 kiválasztott mutató közül:

- 3. Közüzemi vízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 1000 lakásra (4,33),
- 4. 1 km vízvezetékre jutó csatornahálózat hossza (3,19),
- 5. Vezetékes gázellátásba bekapcsolt háztartások száma a lakásállomány százalékában (3,52),
- 8. 1000 lakosra jutó távbeszélők száma (3,38),
- 10. 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma (3,33),
- 13. 1000 főre jutó 60 évnél idősebb népesség arányának a reciproka (3,67),
- 14. A települések átlagos lélekszáma (3,67).

Az átlagnál nagyobb fontossággal bíró változókhöz tartozó KFM értékeket vizsgálva arra a következtetésre jutottunk, hogy a 4. (0,09), 8. (0,24), 10. (0,16), 13. (0,2), 14. (0,2) esetben a statisztikailag mérhető eredmények átlag alattiak, pedig az adott változó a területi szakemberek véleménye szerint az átlagnál nagyobb szerepet játszik a település életében. Amennyiben tehát a szakemberek véleményét statisztikai adatokkal támasztjuk alá, az derül ki, hogy a Balaton régió további településein a csatornahálózat hosszának, a telefonvonalak és a gépkocsik

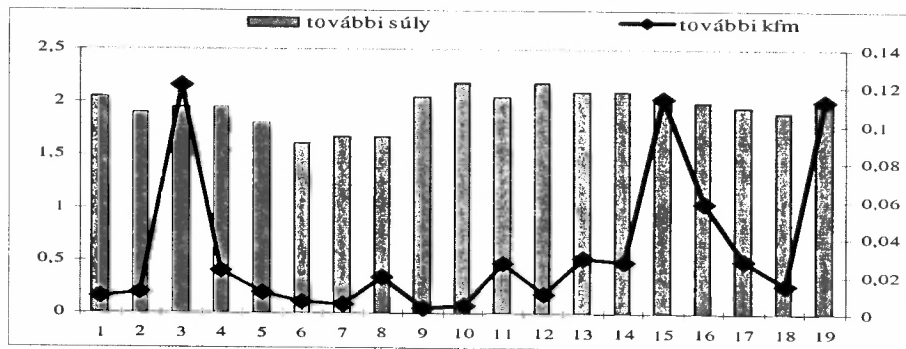
számának (az elérhetőségnek, mobilitásnak) a növelése fontos (a telefonvonalak számának vizsgálati eredményeit árnyalhatja a mobilkommunikáció térnyerése), továbbá valós, statisztikailag igazolható probléma a települések elöregedése és a települések népességének a csökkenése.

További települések turisztikai vizsgálata

4. ÁBRA

A 19 turisztikai változóhoz kapcsolódó súlyérték és a változók átlagos KFM-értéke a Balaton régió további településein

(Weighted Values of the 17 Turistical Variables and Their Average Complex Development Indexes on the Other Settlements of Balaton Region)

Forrás: Saját számítás.

A Balaton régió további településein jóval kisebb szerepet tulajdonítanak a turizmusnak, mint a partközeli településeken, jól látszik ez az alacsony súlyértékekből. A statisztikailag mérhető eredmények (KFM, kék vonal) is azt mutatják, hogy a településeken alacsony a turisztikai forgalom. A további településeken átlagosan 1,95-re értékelték a helyi szakemberek a turizmus fontosságát és a KFM statisztikai mutató értéke is mérsékelt, mindössze 0,033. A további településeken az alábbi mutatókat tartották fontosnak a helyi szakemberek:

- 1. Összes kereskedelmi szálláshely szállásférőhelyeinek száma (2,05),
- 9. Vendégéjszakák száma egyéb szálláshelyeken (panziók, turistaszállások, kempingek, üdülöházak) (2,05),
- 10. Külföldi vendégéjszakák száma egyéb szálláshelyeken (2,19),
- 11. Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken (2,05),
- 12. Magánzállásadás férőhelyeinek száma (2,19),
- 13. Vendégéjszakák a magánzállásadásban (2,1),
- 14. Külföldi vendégéjszakák a magánzállásadásban (2,1),
- 15. Átlagos tartózkodási idő a magánzálláshelyeken (2,05),
- 16. Falusi szállásadás férőhelyeinek száma (2),
- 17. Átlagos tartózkodási idő a falusi szállásadásban (2).

Bár jelentős számú változó haladja meg az átlagos értékeket, azokat vizsgálva megállapítható, hogy nincs olyan, ami kiugróan magas lenne. Mindezekből az következik, hogy a további településeken nincs olyan típusú turizmus, amely a települési szakemberek szerint „húzóágazatként” tudna részt venni a település életében. Az átlagos értékeket meghaladó változókat vizsgálva arra a megállapításra juthatunk, hogy az 1. (0,009), 9. (0,002), 10. (0,004), 11. (0,026), 12. (0,01), 13. (0,029), 14. (0,027) változók, bár a település életében betöltött fontosságuk a települési szakemberek szerint átlag feletti, a statisztikailag mérhető eredményeik az átlag alatt maradnak. Ebből következően a további települések turizmusának fejlesztésekor célszerű lehet szem előtt tartani a szálláshelykínálat növelését és az egyéb szálláshelyeken (panziók, turistaszállások, kempingek, üdülőházak) eltöltött vendégéjszakák számának növelését. Ez a látszólag triviális megállapítás is azt igazolja, hogy a további települések turizmusa olyannyira fejletlen, hogy nincs egyetlen olyan „turisztikai termék” sem, amelyet különösen fontosnak találtak volna a települési szakemberek. Ehelyett a turizmus általános feltételeinek javítását és a vendégéjszakák számának a növelését tartják lényegesnek. A 12, 13, 14 számú (magánszállásadáshoz kapcsolódó) változók magas súlyértékei (ezen változóknak a települési szakemberek az átlagosnál nagyobb szerepet tulajdonítanak) és a hozzájuk kapcsolódó átlag alatti teljesítmények azt mutatják, hogy még mindig megvan a bizalom ezen jobb napokat látott szállásadási forma iránt. Ugyanakkor a turisták igény szintjének emelkedése és a hiányos infrastruktúra következtében csökken a magánszállásadás szerepe az igényeket jobban kielégítő szálláshelyekkel szemben. Rengeteg az eladó, elsősorban kiadás céljára épített ingatlan, amelyek hiteleit a tulajdonosok a vendégforgalom elmaradása miatt fizetni képtelenek.

Összefoglalás

A rendszerváltás óta nemcsak a régiók közötti különbségek erősödtek fel, hanem a régiót alkotó települések között is jelentős fejlettségbeli eltérések tapasztalhatók. A regionális tudományok egyik feladata a különbségek okainak kutatása és a fejlettségbeli eltérések mérséklése. A Balaton régió települései között egyfajta intraregionális fejlettségbeli eltérés jelentkezik, aminek egyik legfőbb oka a térség vezető iparágának, a turizmusnak a területi koncentrációja. Ennek következtében, a parkközeli települések térbeli elhelyezkedésükből adódóan jelentős fejlettségbeli előnyre tettek szert a régió további településeihez képest.

Az európai uniós csatlakozásunkkal az inter- és intraregionális különbségek csökkentésére felhasználható központi fejlesztési források a többszörösére növekedtek, ugyanakkor a pályázati folyamatnak is EU-kompatibilissá kellett válnia. A fejlesztési források elosztásánál az egyik legfontosabb szempont az adott területi egység fejlettségének meghatározása. A szerző véleménye szerint a statisztikai vizsgálatok bármilyen mutatórendszerrel is dolgoznak, nem képesek figyelembe venni a területi sajátosságokat, ebből kifolyólag elfedhetnek fontos eredményeket. Árnyalhatjuk a vizsgálatok eredményeit az eltérő fejlettségű településcsoportok meghatározásánál,

ha együtt vizsgáljuk a területi szereplők által szolgáltatott információkat és a Balaton régió településeinek statisztikai elemzéséből származó adatokat.

A sokak által irigyelt „gazdag” Balaton régió számos súlyos problémával küzd. Települései között hatalmas fejlettségbeli eltérések vannak, a régión belüli (interregionális) különbségeit a regionális szintű elemzésekben elfedik a partközeli települések országost meghaladó értékei. A partközeli települések fejlettsége sokszorosa a gyakran az országos színvonal alatt teljesítő további településekének. A vizsgálatok alapján elmondhatjuk, hogy a Balaton régióban a területi egyenlőtlenségek nem kizárólag a településmérettel vannak összefüggésben. A régió településeinek fejlettségét sokkal inkább a Balaton-parthoz való közelség határozza meg. A Balaton régió településszerkezetének analízise azt mutatta, hogy egy fő töréspont mentén lehet vizsgálni a régiót alkotó településeket. Ez a töréspont a tótól, azaz a régió legfontosabb turisztikai vonzerejét jelentő Balaton-parttól való távolság. A Balaton régió különféle, gazdasági és turisztikai adatait elemezve azt tapasztalhatjuk, hogy a régió településeinek a fejlettséget és jólétet jelző mutatók annál magasabbak, minél közelebb vagyunk a parthoz. Mindezekből adódóan úgy is lehet fogalmazni, hogy a Balaton régió centruma nem néhány nagyobb lélekszámú város, hanem a centrum valójában maga a Balaton-part, a parti területek gyorsan összenövő, agglomerálódó településegyüttese. Mindazonáltal a vizsgált adatok azt mutatják, hogy a régió népessége, gazdasági és turisztikai potenciálja, így erőforrásainak nagy hányada 12–15 (jellemzően partközeli) településen koncentrálódik.

Az egyre rövidebb szezon és a szinte csak a vízre korlátozott kínálat még a partközeli településeken élők közül sem kínált mindenki számára megélhetési alternatívát. Bizonyos mértékben a helyi lakosok közül sokan profitálnak a turizmusból, de eredményeim szerint felül kell bírálni azt a hamis látszatot, hogy a régió népességének egésze meghatározóan a balatoni turizmusból él. Mindemelllett a Balaton jelentős nemzetközi érdeklődésre is számot tartó egyedülálló természeti értéket képvisel. A turisztikai ágazat világméretű fejlődését tekintve az ország egyik legsikeresebb régiójává válhat. Turisztikai kiaknázása az egész magyar idegenforgalmi ágazat kulcskérdése.

Irodalom

- Nemes Nagy J. (kutatásvezető) (2003) *A Balaton régió gazdasági fejlettsége a GDP térségi becslése tükrében, (Kutatási jelentés)*. R-DATA Bt., ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest.
- Molnár T. (2001) *Társadalmi-gazdasági struktúrák regionális jellemzői a Nyugat-Dunántúlon*. Keszthely. PhD Doktori értekezés.
- Vanicek M. (kutatásvezető) (2000) *A "Balaton régió" jövedelemtermelését, jövedelem elvonását, befektetési, beruházási jellemzőit feltáró jövedelemmérték elkészítése, a jövedelmek korszerűsített újraelosztására vonatkozó javaslat és program*. Budapest.